

*Поліщук Владислав,
концертмейстер
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МУЗИКАНТІВ

У статті розглядаються особливості розвитку емоційно-вольових якостей музикантів. Здійснено огляд позитивних мотивів, які стимулюють майбутнього музиканта цілеспрямовано займатися музикою. Відзначено, що виховання і розвиток емоційно-вольових якостей музиканта повинні здійснюватися постійно.

Ключові слова: музикант, воля, емоції, педагог, емоційно-вольові якості, мотивація, потреба, самостійність.

Постановка проблеми. Проблема волі є однією з важливих у сучасній психолого-педагогічній науці, оскільки особистісне і професійне зростання людини завжди пов'язане не так з її здібностями та сприятливим збігом обставин, як з емоційно-вольовими якостями, які допомагають їй домагатися високих результатів. Професія музиканта – це складний вид діяльності і припускає спрямованість всіх творчих сил людини: творчої фантазії, багатства уяви, ясності та логічності мислення, а також високого рівня розвитку емоційно-вольових якостей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку емоційно-вольових якостей музиканта розглядається дослідниками більше з погляду подолання сценічного хвилювання (В. Генковська, О. Кондаш, Л. Котова, М. Микиша, Г. Падалка, О. Старовойтова, Т. Ткаченко, Д. Юник та ін.). Однак цю проблему слід розглядати не тільки з погляду підготовки до публічного виступу, але й з погляду організації повсякденної роботи, адже саме емоційно-вольові якості багато в чому визначають й обумовлюють обсяг і масштаб творчої роботи, її якість, а також змістовність і продуктивність.

Мета статті – з'ясувати особливості розвитку емоційно-вольових якостей музикантів.

Виклад основного матеріалу. Відома українська фахівчиня з музичної педагогіки О.П. Рудницька, говорячи про діяльність виконавця, вказує, насамперед, на емоційно-вольові якості, оскільки для представників творчих професій емоції й воля становлять єдине ціле. Емоційна заразливість у музично-виконавській діяльності здобуває важливе значення в силу самої специфіки музики, тому що неможливо поза відчуттям й переживанням пізнати й зрозуміти зміст музики. По-друге, у силу самої специфіки виконавського мистецтва неможливим є артистичне виконання поза вмінням заражати інших своїми почуттями й думками [5, с. 96].

Розвиток емоційно-вольових якостей майбутніх музикантів прямо пов'язаний з організацією занять, які повинні будуватися за наступними принципами: систематичності й регулярності, раціональності, досягнення успіху власними силами.

Для того, щоб самостійні заняття музиканта були систематичними й регулярними, педагогові необхідно будувати процес навчання на високо-пошуковій мотивації самого виконавця. Формування мотивації, ставлення, установок музиканта є дуже важливим. Саме мотиваційно-потребова сфера служить потужним психологічним механізмом діяльності. Педагог, уміло використовуючи мотивацію, може боротися з інертністю виконавця, його лінню, душевною апатією, байдужністю й т.д. Можна торкнутися честолюбних струн свого вихованця; навести на думку про привабливе професійне майбутнє; привернути увагу до публічного виступу; зацікавити репертуаром

тощо. Не спрацьовує один підхід, доводиться пробувати інший, третій. До кожного музиканта можна знайти індивідуальний підхід, захопити, зацікавити. Мотив, який має особисту значимість для молодого музиканта, вносить істотні зміни в його навчальну діяльність, змінює його ставлення до цієї діяльності, його внутрішній, психологічний стан [6, с. 122].

Серед позитивних мотивів можуть бути:

- а) мотиви, пов'язані зі ставленням до виконуваних творів, самоактуалізація;
- б) мотиви, пов'язані зі ставленням до виконавської діяльності (мотиви професійного самовдосконалення);
- в) мотив самоствердження через твір, який близький за духом і настроєм;
- г) мотиви, прагнення, спонукання, які мають відношення до майбутнього та включають внаслідок цього механізми фантазії, уяви, передбачення [6, с. 123].

Систематичні та регулярні заняття музиканта розвивають такі якості, як відповідальність, дисциплінованість, обов'язковість, цілеспрямованість, ретельність, організованість, самостійність, витримку, наполегливість тощо.

Сам процес роботи виконавця, якщо цей процес раціонально організований, являє собою не механічне повторення розучуваного матеріалу (якого-небудь епізоду, пасажу і т.д.), а поступове покращення якості гри, подолання численних труднощів (технічних і художніх) шляхом аналізу, вслуховування, проникнення в образний лад твору. У такій роботі велике значення мають мобілізаційні та організаційні вольові зусилля. В.С. Косенко, досліджуючи роботу музиканта, наголошує на тому, що при регулярних заняттях «рефлекторні прояви волі людини починають знаходити статус індивідуально-особистісних якостей і властивостей, і складаються у досить стійкі й міцні психічні утворення. Воля – ніби риса характеру, ніби особлива психологічна субстанція, що починає відігравати усе більш помітну роль в ієрархії властивостей особистості, впроваджуючись у глибинні фундаментальні шари її структури» [2, с. 34].

У роботі небажані будь-які паузи, перерви – особливо тривалі. Необхідно пам'ятати, що чим складнішою є структура музично-виконавської навички, чим тоншою є внутрішня організація музиканта, тим більше уваги й турботи потрібно для його розвитку, для підтримки в робочому тонусі виконавського апарату в цілому. Звідси випливає, що виконавська діяльність мобілізує й актуалізує емоційно-вольові якості музиканта, створює сприятливі умови для їх розвитку.

О. Кондаш говорить про те, що «особливості творчої діяльності музиканта пропонують йому певний спосіб життя – суворо впорядкований, регламентований, який цілком підпорядковує собі людину. Ставши звичним, подібний спосіб життя з його суворим розпорядком і чіткою організацією праці вимагає, природно, дещо менших вольових зусиль; звичка – перша опора й помічниця волі» [3, с. 67]. До тих пір, поки у музиканта-виконавця не сформувалася звичка, не виробилися певні життєві стереотипи й автоматизми, йому доводиться нелегко. Однак тільки в таких умовах і закладається воля людини, формуються й розвиваються емоційно-вольові й професійно значимі якості особистості.

Робота музиканта полягає в тому, щоб перевести в реальний звуковий план («озвучити») ті музичні образи та уявлення, які перебувають у його свідомості, вимагаючи свого втілення. Втілити ці образи за допомогою музичного інструменту. Досягти повного злиття ідеального образу й матеріального його втілення практично неможливо. Задум багатший і цікавіший за його конкретну звукову реалізацію. Але в той же час, наблизитися до уявного ідеалу можливо. Це й складає основу професійної діяльності музиканта-виконавця або здобувача. Вирішальну роль тут відіграють емоційно-вольові якості музиканта: цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, ініціативність, витримка, сила волі, енергійність, упевненість, організованість,

самокритичність, самовладання й т.д. Чим сильніше виражене у виконавській діяльності імперативно-стверджувальне начало «хочу зіграти так і тільки так...», тим кращим буде результат. Л.Котова стверджувала, що у виконанні, насамперед, потрібна воля: «Воля – це багато чого хотіти, хотіти більшого, ніж даєш зараз, чим можеш дати. Для мене вся робота – це робота над загартуванням волі» [4, с. 14].

В. Генковська, розкриваючи секрети своєї педагогічної майстерності, вважала головним у психологічній підготовці музиканта-виконавця виховання волі й емоційно-вольових якостей особистості. Її учні знали, що жодна вада в їхній грі не буде пропущена, жоден недолік не залишиться непоміченим. Це виховує в них граничну мобілізованість, загартовує їх емоційно-вольові якості [2, с. 31].

Важливою є робота, спрямована на досягнення успіху власними силами музиканта. Молодого музиканта треба вчити вчитися. Самостійність виховує його самоповагу, розвиває його ініціативу й волю до подолання труднощів. Вихованець сам може вибрати п'єсу, сам розібрати, сам намітити план інтерпретації. Чим вищим є професійний рівень педагога, тим більше майбутній музикант уміє сам. Необхідно пам'ятати, що процес виконавської творчості являє собою не тільки акт втілення композиторського задуму, але й створення власного виконавського трактування. Відомо, що тільки ті знання по-справжньому міцні й цінні, які добуваєш сам. У людини, яка працює самостійно, постійно міцніють емоційно-вольові якості, розвивається інтелект, почуття обов'язку та відповідальності. Вона впевненіше відчуває себе в спілкуванні з оточуючими людьми, упевнена у своїх силах і можливостях, і, що природно, впевненіше тримається на сцені. У такої людини бійцівський характер й особлива активність духу. Самостійність музиканта надзвичайно важлива для педагога; від цього, в остаточному підсумку, залежить результат його роботи. На людину, не привчену домагатися успіху власними силами, невдача діє згубно: вона никне, у неї розвивається «психоз невдачі», невір'я у свої можливості [5, с. 97].

Необхідно відзначити, що прояв волі людини пов'язаний з такою емоційно-вольовою якістю, як внутрішня впевненість у собі, яка підвищується або знижується залежно від емоційного стану, рівня самооцінки, від ступеня «упевненості-непевності» в собі у цей момент. Упевненість – це атрибут волі; воля живить, підтримує відчуття упевненості в собі. Тут важливими є такі прийоми самостимуляції як самопідбадьорення, згадування своїх минулих успіхів, актуалізація почуття власного достоїнства, пробудження самолюбства тощо.

Поряд із цим, у музиканта в роботі важливий самонастрій. Обов'язково вірити у себе, тому що довіра до себе, до своїх ідей, свого таланту, своїх технічних можливостей – найголовніше у мистецтві. При цьому важливо, щоб у творчому процесі була внутрішня збалансованість, взаємозалежність між вірою й невір'ям, переконаністю й сумнівом, самоствердженням і самокритикою, між «так» й «ні». Усе вище перераховане є психологічним механізмом вольового акту й дає поштовх до дії.

Висновки. У підсумку відзначимо, що завдання розвитку емоційно-вольових якостей є одним з важливих завдань, які стоять перед педагогом-музикантом. Постійна робота над вихованням і розвитком емоційно-вольових якостей повинна починатися на самих ранніх рівнях музично-педагогічного процесу, оскільки вони багато в чому сприяють досягненню успіху не тільки в професійній музично-виконавській діяльності, але й у будь-яких життєвих ситуаціях.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у з'ясуванні найефективніших методів та форм роботи з музикантами для розвитку їх емоційно-вольових якостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Генковська В. Особливості саморегуляції як форми психічної стійкості особистості. *Українська музична педагогіка*. 2017. № 4. С. 29-34.
2. Івахненко Л.Я. У світі чарівної музики: кабінет-музей Віктора Степановича Косенка. Київ: Кий, 2007. 150 с.
3. Кондаш О. Хвилювання – страх перед випробуванням / Пер. зі словацької. Київ : Радянська школа, 1981. 169 с.
4. Котова Л. Емоційна стійкість як засіб формування інструментально-виконавської надійності у студентів музично-педагогічних факультетів: автореф. дис... канд. педаг. наук: 13.00.02. Київ, 2002. 27с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2009. 360 с.
6. Юник Д. Виконавська надійність музикантів: зміст, структура і методика формування: монографія. Київ: ДАКККіМ, 2009. 338 с.